

Václav Bruna

OPIILÝ KORÁB

aneb ŘEKY MÉHO ŽIVOTA

Mladá fronta

Rozhovor s Petrem Feldsteinem

politického charakteru, čím naplnil všechny sankční úkoly
... 100 odát. písm. e, c, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z, 0-9, ., /, \, |, ~, !, @, #, \$, %, ^, &, *
... 1975 v Chvalově, ...
... 1980 v Banské ...
... Jaroslav Ko ...
... B = v ...
... UZNV ...
... 100 odát ...

Opilý koráb aneb Řeky mého života

Vyšlo také v tištěné verzi

Vyrobeno pro společnost Palmknihy - eReading

MLADÁ FRONTA

Václav Bruna

Opilý koráb aneb Řeky mého života – e-kniha
Copyright © Mladá fronta, a. s., 2019

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

Václav Bruna

**Opilý koráb
aneb
Řeky mého života**

Rozhovor s Petrem Feldsteinem

Václav Bruna

**OPIILÝ
KORÁB**

aneb ŘEKY MÉHO ŽIVOTA

Rozhovor s Petrem Feldsteinem

Mladá fronta

Text © Václav Bruna, 2019
Text © Petr Feldstein, 2019
První nepřepřacované vydání

Photo © archiv autora
ISBN 978-80-204-5482-9 tištěná verze
ISBN 978-80-204-5719-6 ePub
ISBN 978-80-204-5721-9 Mobi
ISBN 978-80-204-5720-2 ePDF

*Všem laskavým a milým lidem, se kterými jsem
měl v životě to štěstí. I všem neznámým svým
čtenářům a především té, jejíž oslovení v listech
z vězení vždy znělo „Moje všecičko!“.*

*Po čtyřiceti letech sotva mohu začít jinak:
Díky za vše mé všecičko, milovaná Lizinko!*

S láskou Václav

*Když plul jsem po Řekách, jež nelítostně pádí,
tu jednou musil jsem dát sbohem lodníkům:
křiklaví divoši k nim vpadli v lodní zádi
a nahé přibili je k pestrým kolíkům.*

*Pak nestaral jsem se už vůbec o posádku,
jež vezla obilí, sklad bavlny a chmel.
Když mužstvo skončilo svou pranici a hádku,
tu řeky nechaly mne plouti, kam jsem chtěl.*

*(Arthur Rimbaud: Opilý koráb
překlad Vítězslava Nezvala)*

Prolog

Dostihové závodiště v Pardubicích, 14. října 2001. Do startu jednoho z ročníků Velké pardubické steeplechase, s magickým pořadovým číslem 111, prvního ve dvacátém prvním století zbývá několik minut. K tradičnímu místu startu našeho nejslavnějšího dostihu se blíží jedenadvacet dvojic koní a jezdců. Mezi nimi i ta nejsledovanější. Ta, na jejíž účinkování jsou desetitisíce lidí na tribunách a v ochozech i milióny dalších u televizí nejméně zvědaví. A nejméně se na ni těší. Peruán a jeho jezdec, žokej Zdeněk Matysík. Vítězové předcházejících tří ročníků Velké pardubické, posledních tří ve století ve dvacátém. Před skutečností, že se v příštích deseti minutách pokusí tito dva o něco, co se od roku 1874, kdy se Velká pardubická běžela poprvé, ještě nikomu nepodařilo, totiž o čtvrté vítězství bez přerušení po sobě, všechno ostatní bledne. Včetně toho, že ročník, jehož pořadové číslo ozvláštňují tři jedničky, má vedle dalších našich skvělých koní a jezdců i důstojnou a hlavně kvalitní mezinárodní účast. Na startu je šest zahraničních koní – tři z britských ostrovů, dva z Francie a jeden z Ruska.

Těch, kteří Peruánovi, vnukovi legendárního Koroka, a jezdcí Matysíkovi nepřejí tak imponantní, bezprecedentní zápis do historie, je určitě jen málo. Nelze mezi ně samozřejmě počítat soupeře, respektive ty, kteří se způsobem zcela zásadním či třeba jen okrajovým, podíleli na jejich přípravě. Kteří je dovedli ke startu tak znamenitého měření sil. Možná, že i mnozí z nich případné čtvrté vítězství Peruána, jenž by se navíc stal i prvním koněm, který vyhrál Velkou pardubickou ve dvou různých stoletích, uvítají s upřímnou radostí. Když pro nic jiného, tak pro to, že budou svědky události, která se v budoucnu třeba už nebude opakovat.

Peruán, syn hřebce Agadira a klisny Pergoly, Korokovy dcery, je ve svých třinácti letech doyenem startovního pole. Velká pardubická ho čeká popáté. Poprvé ji absolvoval, a hned jako jeden z favoritů, v roce 1997. Po zvláštní, skoro až podezřelé kolizi s jiným koněm, v popřední pozici nakonec bez úspěchu. Nedoběhl do cíle. Bylo to v sezóně, v níž se jeho majitelem stal zubní lékař MUDr. Václav Bruna a trenérem MVDr. František Horák. O rok později, kdy už Peruán tento dostih slavně vyhrál, ho připravovala Lenka Horáková, která tak dovedla koně k triumfu ve Velké pardubické coby první trenérka v historii.

Ani v dalších dvou letech, 1999 a 2000, nenašli Peruán se Zdeňkem Matysíkem přemožitele. Teď už jsme však ve století dvacátém prvním, téměř v polovině desátého měsíce roku 2001. V souladu s tradicí je druhá říjnová neděle ve znamení Velké pardubické. Ne pouze ve smyslu dostihovém, ale celonárodním. Rodinné stříbro. Díky, pane Oktaviáne Kinský!

MUDr. Václav Bruna, majitel nejen Peruána, ale i dalších koní, před pár lety v našem dostihovém sportu ještě nositel neznámého jména, teď už čerstvá Osobnost českého turfku, hledí z moderní, ještě zánovní tribuny „D“ na svého tmavého hnědáka. Nevelkého, ale sporého. Ten se v sedle s jezdce Zdeňkem Matysíkem, jenž ho v tomto dostihu dovedl třikrát za sebou do cíle jako prvního, řadí poslušně spolu s ostatními u místa startu.

Krátce předtím, než se koně s jezdci vydají vstříc 6 900 metrů dlouhé trati a jedenatřiceti překážkám, se Václavu Brunovi v tmavém obleku a s bílou šálou volně splývající přes klopy saka, ta už na dálku charakterizuje jeho image, nevybaví ani jeden ze tří předcházejících Peruánových pardubických triumfů. Nýbrž strhující závěr jeho účinkování na slavném závodišti v anglickém Cheltenhamu necelé čtyři roky předtím. Jen několik týdnů po jeho první účasti ve Velké pardubické 1997, která v nadějně pozici vyzněla zčistajasna jaksi do ztracena.

V onom listopadovém Cheltenhamu, stejně jako předtím v říjnové Velké pardubické, Peruána vedl ještě Vladislav Snitkovskij. Rus žijící v Čechách. Byli mezi účastníky překážkového The Sporting Index, steeplechase na 3 míle a 7 furlongů neboli 6 200 metrů. Hlavní dostih spouští překážkovou sezónu, která končí o několik měsíců později Velkou národní steeplechase v Liverpoolu. Při cheltenhamském večerním gala je smoking dress code.

Koně a jezdci měli před sebou s desítkou konkurentů 30 překážek. Tedy, alespoň co se těchto čísel týká, v dostihu silně připomínajícím Velkou pardubickou.

Sám MUDr. Bruna, který teď má zničehonic před očima závěr tehdejší Peruánovy cheltenhamské mise, popsal v knížce *Peruán*, vydané v roce 2000, závěr dostihu v místě tak památném nejen pro ostrovní, ale i světový turf, takto:

„Když Peruán v posledním oblouku vyrazí do finišu, dva tři koně zůstávají jakoby stát ve srovnání s tímto trhákem. Poslední překážka s vynucenou chybou kvůli křížujícímu koni. Škoda. Mírné, možná rozhodující vyvedení z tempa. Potom opět útok. Poprvé v životě cílová rovinka do kopce. Na několik sladkých okamžiků dokonce vedení. Avšak znalost prostředí rozhoduje. Osmiletý valach Fiftysevenchannels přece jen odrazí náš mohutný nápor.“

Autoři této útlé, zajímavé publikace, Vlastimil Weiner a Milan Tůma, ke komentáři Peruánova majitele ještě dodávají:

„Diváci jen vydechli a ruce letěly vzhůru, když místní rozhlas vyhlásil: Fiftysevenchannels vítězí před Peruánem po tuhém boji o pouhý krk.“

Proč se ale vůbec právě teď Václavu Brunovi vybavuje ta nešťastná porážka? Která vyloženou porážkou vlastně ani nebyla. I když při své premiéře v dostihové kolébce Peruán obsadil „jen“ druhé místo. Ale těsné. Jedno z nejtěsnějších možných. Zvláště na překážkách a po více než šesti kilometrech...

To už ale koně absolvují první desítky metrů a po malé chvíli i první překážky Peruánovy páté Velké pardubické. Koně pro překážkové dostihy opravdu zdánlivě malého, možná nejmenšího z těch, co už běží, ale dobrého. Sakramentsky dobrého. Možná že trať Velké pardubické ještě nikdy nedusala kopyta tak úžasného oře. Dá-li bůh, potvrdí to za několik minut ten fascinující, neoddiskutovatelný fakt. Že Peruán vyhraje jako první kuň v dějinách Velkou pardubickou počtvrté za sebou...

Znovu pohlédne na trať. Koně už mají mezitím za sebou tři překážky a blíží se ke čtvrté. K Velkému Taxisovu příkopu. Už ne nejmladší, ale stále šikovný Peruán běží poslední. Netřeba se znervózňovat, všechno jde podle plánu. Navíc jeho kuň zdolává nejobtížnější, či spíš nejvyhlášenější překážku Velké pardubické bez problémů. Jako ostatně ve všech čtyřech předcházejících případech.

Proč se ale jeho majiteli pořád dotěrně vybavuje Cheltenham? Václav Bruna, zubní lékař a majitel dostihových koní, si poprvé připustí myšlenku, kterou do této chvíle vyháněl z hlavy. Co když je to předtucha? Co když se právě teď bude historie opakovat?

Stříh...

Po úvodní fázi 111. Velké pardubické se nacházíme v samém jejím závěru. Blíží se rozhodující okamžiky. A Peruán se Zdeňkem Matysíkem mají čtvrtý triumf na dosah. Zdá se to jasné. Peruán, kterého jeho jezdec vede po vnějším okraji dráhy, je v polovině cílové rovinky první. Jediný, kdo by ho snad ještě mohl ohrozit, ale spíš už pouze teoreticky, je kuň Chalco. Pod německým žokejem Peterem Gehmem se nachází na opačné straně dráhy, u bariéry. Na Peruána má zřetelnou ztrátu, ale nevzdává se.

A pak dochází k něčemu nepochopitelnému. Devítiletý hnědák Chalco, ač má před sebou zcela volnou cestu, radikálně mění směr svého cvalu a prakticky diagonálně se blíží k Peruánovi.

Dál nechme raději mluvit komentář z webových stránek organizátora Velké pardubické, Dostihového spolku. V popisu průběhu 111. ročníku se uvádí:

Když se již zdálo, že Peruán lehce zvítězí, Chalco byl svým jezdcem vytažen vlevo a začal se na Peruána „lepít“. Hrozilo, že ten bude vytlačen do pískové dráhy, a Peruánův jezdec přestal „rajtovat“, Chalco pokračoval ve finiši a o jednu a čtvrt délky proběhl cílem jako první...

... Peruán měl na dosah čtvrté vítězství v řadě, což se v dlouhé historii zatím nikomu nepodařilo, pouze legendární Železník zvítězil čtyřikrát, ale s roční pauzou mezi třetím a čtvrtým úspěchem.

... Peruán byl nejlepším koněm v dostihu a vítězství si zasloužil, i když Chalco měl toho roku také skvělou sezónu. Chybou bylo, že jezdec Matysík přestal v posledních desítkách metrů koně naplno pobízet. Naopak manévr žokeje Gehma nebyl zcela jistě čistý a férový.

... Peruánova trenérka podala protest proti tísňení, ale Dostihová komise jej neuznala a Chalco byl vyhlášen vítězem. Ani následný Dostihový soud výrok nezměnil.

Především Václav Bruna, který už na samém počátku dostihu jako by šestým smyslem vytušil, co se bude dít na jeho konci, se samozřejmě maximálně angažoval v tom, aby výsledek byl přehodnocen. Aby rozhodčí uznali protest formálně podaný trenérkou Lenkou Horákovou.

Aby vzali v úvahu reálnou možnost, že ze strany Chalkova žokeje došlo k flagrantnímu porušení pravidel i jezdecké etiky, založené na vzájemném respektu mužů a žen v sedle, smyslu pro čest, ohleduplné kolegiálně a profesní sounáležitosti.

O dva dny později, 16. října 2001, si příznivci dostihů a vůbec široká veřejnost, protože kontroverzní závěr 111. Velké pardubické vyvolal svým způsobem senzaci, mohli na serveru idnes.cz přečíst text, pod kterým byla podepsána Česká tisková kancelář:

Majitel koně Peruána Václav Bruna se odvolal k dostihovému soudu Jockey Clubu České republiky, protože nesouhlasí s tím, že řídicí komise Velké pardubické v neděli zamítla jeho protest proti výsledku dostihu. Bruna se nadále domnívá, že vítězný Chalco ve finiši Peruána poškodil, a požádal proto dostihový soud o přehodnocení stanoviska pardubické komise. „Chalco se natlačil na Peruána a Matysík nemohl použít bičík,“ řekl Bruna v ČT, který vyčítá komisi, že po dostihu nepředvolala oba jezdce.

Dostihový soud se Brunovým podnětem bude zabývat na jednání ve středu 24. října. Teprve na něm tedy budou oznámeny definitivní výsledky 111. ročníku Velké pardubické steeplechase. Peruánův majitel podal po závodu okamžitě protest, protože se domníval, že vítězný Chalco v sedle s německým žokejem Peterem Gehmem bránil svému soupeři v přímé cestě k cíli. Protest však řídicí komise dostihu už po desetiminutovém jednání zamítla jako neoprávněný.

Peruán měl v neděli možnost se jako druhý kůň v dějinách dostihu zapsat počtvrté do listiny vítězů, přičemž jako první by triumfoval čtyřikrát za sebou.“

Václav Bruna se však spravedlnosti nedovolal ani o dalších osm dnů později u dostihového soudu. Server idnes.cz, citující opět materiál ČTK, o tom 24. října informoval takto:

Dostihový soud dnes s definitivní plaností potvrdil, že vítězem 111. Velké pardubické je devítiletý hnědák Chalco. Zamítl tak protest, který proti závěru dostihu podal Václav Bruna, majitel v cíli druhého Peruána. Bruna rozhodnutí soudu přijal, ale nevyloučil, že se obrátí na civilní justiční orgány.

Bruna proti průběhu dramatického dostihu podal protest hned po jeho skončení, ale dostihová komise jej okamžitě zamítla. „Přijal jsem to,

ale pak jsem získal důkazy, které svědčí o tom, že nebyly brány v úvahu všechny aspekty. Například vůbec nevyslechli mě, jezdce ani trenéra,“ zlobil se Bruna, když přicházel k odpolednímu jednání v hlavní tribuně závodistiště v Praze-Velké Chuchli.

Dokonce si nechal zpracovat detailní rozbor videozáznamu, na němž je vidět souboj Chalka s Peruánem. „Trvám na tom, že bylo porušeno dostihové pravidlo přinejmenším v tom, že Peruán byl soupeřem tísňen. Možná došlo i ke kontaktu nohou obou jezdců,“ vysvětlil majitel, proč si stěžoval u dostihového soudu. Sedmičlenný tribunál pečlivě vyslechl jak Brunu, tak Peruánova jezdce Zdeňka Matysíka, Chalkova trenéra Josefa Váňu, telefonicky byl kontaktován i německý žokej Peter Gehm, který seděl v sedle vítěze.

Brunovo tvrzení však nebylo potvrzeno ani videozáznamem, a Matysík nedosvědčil, že by se ho Gehm dotkl. „Nedošli jsme k závěru, že by došlo k nějakému provinění, a tak nebyl důvod výsledky měnit,“ prohlásil předseda soudu Jan Červenka po skončení procesu.

Zklamaný Bruna verdikt přijal, ale i tak se domnívá, že nebyly vzaty v úvahu všechny okolnosti. „To že pan Matysík nepocítil kontakt, svědčí o tom, jak šlechetný je jeho přístup k celé věci,“ uvedl Bruna smířlivě na závěr.

Pokud by Peruán zvítězil, získal by stejně jako legendární Železník čtvrtý triumf ve slavném dostihu, ale jako první by po něm sáhl v jedné řadě.

Trenér vítězného koně byl spokojenější. „Byl to standardní dostih, koně prostě občas cítí potřebu závodit po boku svých soupeřů, ale to je naprosto obvyklé a nebyl v tom proto žádný úmysl,“ těšilo Josefa Váňu, že jeho svěřenec zůstane natrvalo zapsán jako vítěz Velké pardubické steeplechase.

K třetímu odstavci od konce z citace textu ČTK sám Václav Bruna o osmnáct let později podotýká, že netvrdí, že Zdeněk Matysík pocítil kontakt, ač by toto tvrzení bylo možné vyvrátit. A dodává, že kdo kdy sportoval, ví, že pamatovat si celý průběh vypjatých situací lze detailně málokdy. K poslednímu odstavci poznamenejme, že i po téměř dvaceti letech zůstává Peruán jediným koněm českého chovu, který zvítězil ve Velké pardubické 3× za sebou.

Václav Bruna se tedy napravení křivdy, o níž byl hluboce přesvědčen, nedočkal. Od záměru o zjednání spravedlnosti přes civilní justiční

orgány, o němž původně uvažoval, upustil. Jako člověk dalších zájmů, aktivit a koníčků, milovník a sběratel umění, zejména české meziválečné malířské moderny, ale také jako člověk, který prošel mnoha životními peripetemi, se nakonec dokázal nad tuto nepřízeň osudu povznést.

I já jsem byl jako jeden z členů české výpravy v listopadu roku 1997 v Cheltenhamu a na vlastní oči jsem viděl heroický souboj Peruána s ostrovní steeplerskou elitou. Byl jsem svědkem toho, že koni, kterému k prvnímu vítězství českých barev na půdě země, jež dala světu dostihy, chyběl opravdu nepatrný kousek. Ani ne tak vyjádřený v délkových mírách, v tomto případě decimetrech či dokonce pouhých centimetrech, nýbrž v pomyslných minijednotkách štěstí.

Stejně důležité ovšem pro mě bylo, že jsem se tam, paradoxně mimo evropský kontinent, osobně seznámil právě s panem doktorem Brunou a jeho manželkou. Za těch pár dnů, co jsme oni a já s mým synem bydleli ve venkovském sídle nedaleko od Cheltenhamu, jsem ho poznal jako člověka velmi osobitého, profesně velice úspěšného, společenského, se zázemím všestranného, hlubokého vzdělání a širokým spektrem činností. Ale také určitě ne jednoduchého. Patrně i dost svěhlavého, možná tvrdohlavého, když je skálopevně přesvědčen o své pravdě. Jistě i zvláštního a originálního. Životem poučeného, zkušeného muže, který má na jazyku zpravidla velmi trefné, přiléhavé postřehy. A současně laskavého, moudrého a vtipného, jehož poznámky či glosy byly přímo demonstrací a současně oslavou typického humoru ostrovní země, ve které jsme tehdy byli hosty. Znovu jsem se v jeho případě přesvědčil o pravdivosti slov, že smysl pro humor je vedlejším produktem inteligence.

Také jsme tam mimo jiné zjistili, že máme společného známého i mimo dostihovou komunitu, v níž by se jich našlo pochopitelně mnoho. A sice jednoho skvělého lékaře z vojenské nemocnice ve Střešovicích, který byl ročníkovým kolegou Václava Bruny už při studiu medicíny na fakultě v Hradci Králové.

V průběhu téměř dvaadvaceti roků, které od té doby uběhly, jsme se potkávali výhradně na dostizích. Mohl jsem tedy být blízko jeho úspěchů coby majitele koní, z nichž největší byly samozřejmě Peruánovy triumfy ve Velké pardubické, i okamžiků většího či menšího zklamání. Jak už to u lidí, které svět dostihů pohltil, bývá. Včetně toho

nejbolavějšího prožitku, jímž, jaký to paradox, bylo „pouhé“ druhé místo Peruána ve Velké pardubické v roce 2001.

Dovědět se však víc o zajímavé osobnosti MUDr. Václava Bruny, jejíž zřejmou a přinejmenším pozoruhodnou specifičnost jsem tehdy při našem společném pobytu v Anglii vycítil, už příležitost nebyla. Ta se mi naskytla až loni na podzim, kdy mě, přiznám se, že hodně nečekaně, nabídl spolupráci na této knize.

A kdy jsem po krátkém rozmýšlení jeho nabídku přijal.

Petr Feldstein

1. KAPITOLA

Rodinná historie

Máte, pane doktore, své motto či krédo, kterým jste se v životě řídil, nebo se o to alespoň snažil?

Nevím, jestli na to dokážu odpovědět přesně. Ale protože celý život rád čtu, zaujalo mě samozřejmě mnoho moudrostí, často opravdu hlubokých, které se zrodily v hlavách vynikajících myslitelů, spisovatelů, básníků. Dnes už si však nejsem jistý, zda mě některé, nebo některá z nich inspirovala natolik, že bych se jí nechal tak výrazně ovlivnit. Zároveň ale musím říci, že řada z nich ve mně nepochybně utkvěla nadlouho, možná navždy. Ne ovšem, že by mě na mé životní plavbě vyloženě navigovaly. Určitě mě však spoluvytvářely. Podobně jako rodinné zázemí a jeho kořeny, či životní empirie, jíž jsme všichni vystaveni, a kterou jsem si jako každý člověk procházel. Staly se prostě součástí mého já.

Zásadní vliv v tomto směru na mě ovšem neměla nějaká stručná či v maximální stručnosti formulovaná sentence. Tedy konkrétní motto či krédo ve zhuštěné, řekl bych až krystalické podobě. Byla, a je to stále, a jinak už to nebude, báseň největšího z prokletých básníků, alespoň podle mě největšího, Arthura Rimbauda, *Opilý koráb*. Snad to nevyzní jinak, než jak to myslím. Když jsem si ji jako dospívající kluk přečetl poprvé, naprosto mě fascinovala. Tehdy jsem spíš jen vycítil, než pochopil, ale cítit je mnohdy víc než chápat, že ta úžasná skladba je vlastně o mně. Že i já jsem, stejně jako její geniální autor, ten opilý koráb. Už tenkrát jsem vytušil, že předurčí nebo předurčuje mé budoucí bytí. Nikdy dřív bych se k tomu asi takto veřejně nepřiznal. Teď však mám příležitost, a možná i, hlavně sám před sebou, povinnost se s tímto svým niterným a permanentně se opakujícím prožitkem svěřit.

Skuteč a Zámorsk

K Rimbaudově básni, která hrála ve vašem životě tak velkou roli, i k jejímu autorovi budeme mít příležitost se ještě vrátit, a možná i vícrát. Teď bych se vás však rád zeptal, o čem jste se zatím pouze zmínil. Na vaše rodinné zázemí a jeho kořeny. Vy sám jste pro lidi, kteří vás více či méně znají, kteří o vás leccos vědí, spojený se dvěma místy. Jsou to východní Čechy a, dá-li se to tak říct, jihočesko-rakouský region. Je jedno z nich vašim rodištěm?

Odpovím zdánlivě trochu šalamounsky. Možná to bude působit až vyhýbavě. Je to však, ač to může znít paradoxně, svatosvatá pravda. Přesná odpověď zní: je a není. Na svět jsem totiž přišel v roce 1950 v Pardubicích, ale tam jsem se svou matkou pobyl po narození opravdu jenom pár dnů. Protože moji rodiče žili tenkrát v Českém Brodě, tedy ve středních Čechách, a já jsem v Českém Brodě strávil celé dětství a dospívání. Tady jsem také maturoval, a i v době, co jsem studoval medicínu v Hradci Králové, byl Český Brod samozřejmě stále můj domov. Pokud jde o ten jihočesko-rakouský region, jak říkáte, to je záležitost mnohem a mnohem pozdějších let.

Zato ve východních Čechách skutečně kořeny mám. A daleko hlubší než ty českobrodské. Při vši úctě i určitém sentimentu, který k Českému Brodu pochopitelně chovám, považuji za svou rodnou hroudu právě východní Čechy. Konkrétně oblast ještě východně, respektive jihovýchodně od Pardubic. Mezi městy Skuteč a Vysoké Mýto, ze které pocházejí oba páry mých prarodičů.

Co je vám o vašich předcích známo?

Vím, že byli, a to jak ze strany tatínka, tak maminky, výrazně katolicky založení. Už jedna z mých prababiček se jmenovala Marie, Marie byly i obě babičky, stejně jako moje máma. Což také pochopitelně svědčí o katolicismu, o spontánním demonstrování mariánského kultu. Do dneška také vím, na kterém místě v kostele ve svém rodném Zámrsku, mně tak drahé obci kousek na sever od Vysokého Mýta, sedávala moje babička, mamčinina matka.

Když jsem pátral po některých materiálech, zjistil jsem, že všichni katolíky zůstali i po vzniku republiky. Až na jednu výjimku. A tou byl můj praděd Weniger, krejčí z německé komunity v Holicích, u kterého se zřejmě takto projevila určitá obava z perzekuce. Tak si alespoň vysvětluji, ale můžu se mýlit, jeho přechod do Českobratrské církve evangelické, která vznikla v roce 1918 a jejímž členem-zakladatelem byl, ač původně také katolík, i T. G. Masaryk.

Rodiče mého otce i rodiče mé matky tedy pocházeli odtud a i oni tady měli své předky. První známý předek mého děda z matčiny strany se jmenoval Václav Jiroušek. Ten se přišel do Zámrsku, do domu č. p. 24, statku, ve kterém je nyní naše dostihové centrum, roku 1768. Tedy přesně víc než 180 let před mým narozením. A to z nedaleké Vraclavi.

Kdy se narodili vaši dědečkové a babičky? A co o nich víte?

Než se k nim dostanu, dovolím si exkurzi do hlubší historie gruntu Zámorsk 24. Z doposud prozkoumaných archivních pramenů vyplývá, že Josefu Giraussekovi (tedy Jirouškovi) byl v roce 1768 povolen sňatek jeho synu Václavovi na Samrsky (tedy Zámorsk). Ten tím vyženil statek Židkových, dnes číslo popisné 24 Zámorsk. Protože se lze důvodně domnívat, že tento grunt obývali Židkovi zajisté alespoň dvě tři generace, je v našem vlastnictví minimálně od přelomu sedmnáctého a osmnáctého století.

A nyní k vaší otázce: Všichni čtyři přišli na svět ještě dost hluboko v devatenáctém století. Ze strany mého tatínka byli z živnostenského prostředí Skutče, dnes asi pětitisícového městečka v okrese Chrudim. Většina jeho katastru náleží do oblasti Železných hor.

Tatínkův otec, stejně jako můj táta se jmenoval Ferdinand Bruna, si v roce 1906 propachtoval tehdy nově postavený secesní hotel. Jeho budova stojí dodnes na skutečském náměstí a ostudu mu rozhodně nedělá. Manželka mého dědečka Marie, za svobodna Wenigerová, pocházela ze smíšeného německo-českého manželství a byla dcerou onoho mého pradědečka z Holic. Dědeček Ferdinand počítal s tím, že za nějaký čas propachtovaný hotel, až na to ušetří peníze, odkoupí. Asi by se mu to bylo podařilo, jenže na Vánoce roku 1913 zemřel jako ještě mladý člověk na zápal plic. Ten tehdy patřil mezi nejobávanější choroby. Mezi praktickými lékaři se tradovalo, že míra přežití je procentuálně nepřímo úměrná věku pacienta. Zemřel proto, že několik měsíců předtím, za červencových veder, musel kvůli opravě hotelové vodárničky mnohokrát sestoupit do chladu studny. Mému tátovi byly tehdy teprve tři roky. Veškeré rodinné plány vzaly tím pádem za své. Navíc za půl roku vypukla první světová válka. Babička zůstala sama, s dvěma dětmi, mým tatínkem a jeho bratrem, který byl pohrobek. Všichni tři pak ve Skutči žili z provozu malého obchůdku s výčepem.

Uchoval jste si ke Skutči sympatie do dneška?

Samozřejmě. Už jenom díky tomu, že se tam narodil můj táta a že tam žila jeho maminka, jedna z mých babiček. I když ta bohužel nebyla naživu tak dlouho, abych si k ní měl možnost vypěstovat blízký vztah. Zemřela, když jsem byl malé dítě. Od táty jsem se hodně

dověděl o skutečském prostředí. Takže vím, že to bylo malé město na Vysočině, nepříliš industrializované. Stejně jako řada dalších východočeských městeček. Přesto bylo svým způsobem výjimečné nebo něčím mimořádné. Byly tam totiž dvě významné živnosti. V okolí a také přímo tam se těžila velmi kvalitní žula. Což ovšem mělo za následek, že i mnozí tátovi spolužáci byli, stejně jako on sám, sirotci, protože jejich otcové, dělníci, kteří v lomech žulu dobývali, dostávali brzy silikózu a umírali na ni. To tamní obyvatele pochopitelně hodně radikalizovalo.

Skuteč však byla také ševcovské městečko. Myslím, že dodnes ještě někomu, řekne-li se Skuteč, zarezonuje název Botana Skuteč. V městečku bylo třeba hodně ševců-nováků, psáno skutečně s malým n. Jméno Novák neznamená jen, že někdo byl někde nový, ale mohl to být i švec, který šil nové boty. Pak tam samozřejmě byli také ševci-prtáci, kteří boty opravovali. To se samozřejmě prolínalo, protože leckterý švec-novák se jistě nebránil tomu, aby boty rovněž spravoval.

Jak to ve Skutči se ševci bylo, když Botana, respektive Botas Skuteč je dodnes rezonujícím pojmem?

Musíme rozlišit období předbaťovské a pobaťovské. V souvislosti s frontálním Baťovým nástupem došlo ve městě k těžké pauperizaci do té doby spokojených řemeslnických a živnostenských rodin. Kdo nedostal místo u Bati, tak se jeho do té doby velmi příjemný, skoro bych řekl idylický život, radikálně proměnil. Mnoho lidí ze Skutče a okolí proto hledalo útěchu a oporu v levicových hnutích. Táta vzpomínal třeba na tehdejší oslavy Prvního máje, které organizovali komunisté. Prý vždy na jedno kopyto. V čele průvodu šly děti, za nimi ženy, a potom muži, hrdinové, s kapsami plnými kamenů. Jejich házením po pořádkových policistech pak vyprovokovávali potyčky. ÚV KSČ by nejspíš byl rád, kdyby při nich došlo ke zranění, nejlépe smrtelnému, aby bylo v *Rudém právu* o čem psát a proti čemu štvát.

K tamnímu prvomájovému koloritu dle tatínkových vzpomínek patřilo, že hlavní štváč zaburácel: A dnes – kterou? Což znamenalo, jakou píseň zazpívají. A dav vždy odpověděl: Prapor! Nikdy se nepustili do Internacionály nebo třeba do Písně práce, vždycky si „vybrali“ tu, které říkali Prapor, a která byla jednou z těch nejagresivnějších: *Náš prapor*

nade trůny vlaje, nese on pomsty hrom, lidu hněv... Skuteč tedy nebylo městečko jako třeba Český Brod, které sice mělo za první republiky také proletariát, ale v němž k excesům levicového radikalismu, alespoň co vím, v takové míře nedocházelo. Snad tam chyběl onen baťovský impuls.

Věnujme se teď vašim předkům z maminičiny strany.

Tatínek mojí mámy se jmenoval Karel Jiroušek. Jeho předkové, tedy potomci mého už zmíněného prapředka Františka Jirouška, byli v Zámrsku zdatnými pantáty, někteří dokonce i starosty. Jenže Karel Jiroušek v jejich šlápějích bohužel nešel. Daleko víc holdoval hospodským radovánkám. Hospodo, raduj se, jde Karel Jiroušek, cigárko v ústech měl téměř neustále a ani karban mu nebyl cizí. A také byl zřejmě těžký furiant. Za výrok „Nikdo si Mařenku od oltáře živý neodvede“, čímž měl na mysli, když byl ještě svobodný, mou pozdější babičku, by tehdy i dnes přišel o flintu i bezúhonnost. Není však žalobce, není soudce. Samosebou, že jako každý sedlák zažil hodně dřiny. Nebyly pouze neděle, svátky a mimovegetační období. Spoustu času trávil také v lesích s flintou nebo u řeky a rybníků s rybářským prutem. Mimochodem – zálibu v chytání ryb jsem asi zdědil po něm. Měl hodně zájmů, ale i neřestí. Ty byly jednou z příčin toho, že dostal tuberkulózu, na kterou v roce 1918, ještě před koncem první světové války, zemřel.

Jeho žena Marie, za svobodna Kadrmasová, byl člověk daleko zodpovědnější. Přesto nemohla za dědečkova života zabránit tomu, že to se statkem šlo, jak říkají Slováci, dole vodou. Ale po dědečkově smrti a po válce, za pomoci svých rodičů dokázala zachránit mnohé. Ale také díky čeledínu Bedřichu Shánělovi, který začal na statku pracovat už jako chlapec před vypuknutím první světové války a byl jí obrovským a věrným pomocníkem po celý život. Babičce se i díky jemu podařilo splatit hypotéku, zvelebit obytné stavení, stodolu zvednout na patro, což je ve venkovské mluvě terminus technicus. Dodnes jí za to nemůžu být dost vděčný. Takže v duchu si kolikrát řeknu – díky, babi! Protože nebýt jí, statek v Zámrsku, který se později stal jedním z mých sice finančně náročných, ale bytostně neodmyslitelným zázemím, by se pravděpodobně ocitl v cizích rukou.

Je vidět, že svou rodinnou historii znáte opravdu dobře.

Vše bych mohl popsat ještě daleko podrobněji a úplněji, ale myslím, že to takto postačí. Pravda však je, že život a osudy mých předků mě zajímají a zajímaly od dětství. A že s nimi cítím hlubokou sounáležitost. Vždyť jsou to všechno lidé, bez nichž bych neexistoval, bez nichž by se mi nedostalo onoho exkluzivního daru, kterému se říká život.

Jako z červené knihovny

Největší zásluhu na tom, že existujeme, že žijeme, mají samozřejmě naši rodiče. Co byste řekl o nich?

Začnu tatínkem. Ten byl ročník 1910. O osmnáct let později odmaturoval na chrudimském gymnáziu. Už tady se stal jeho celoživotním přítelem pozdější pilíř československé dětské chirurgie profesor Václav Tošovský. Spojovalo je nejenom kamarádství, ale také upřímná, samozřejmá a přitom naprosto neokázalá víra v Boha. Ke konci dvacátých let minulého století se oba, rodilí Východočeši, vydali na vysokoškolská studia do hlavního města. Václav Tošovský studoval medicínu, můj otec práva. V Praze však bydleli na stejné koleji, a to Arcibiskupa Arnošta z Pardubic ve Voršilské ulici. Přestože si vybrali různé studijní obory, jejich vztahy se ještě utužily. Určitě k tomu přispěla i jejich víra. Domnívám se také, že právě Václav Tošovský, vynikající student a už tehdy mimořádná osobnost, měl značnou zásluhu na tom, že se můj tatínek jeho prostřednictvím seznámil s dalšími zajímavými, za čas velmi pozoruhodnými lidmi. Například se Zdeňkem Bořkem Dohalským, s Karlem VI. ze Schwarzenberga, otcem našeho pozdějšího ministra zahraničí, a s jeho bratrem Františkem Schwarzenbergem. Nebo třeba s Janem Hromadou, později vynikajícím profesorem patologie. Otec se s nimi a s dalšími přáteli zúčastňoval různých diskusí, které tříbily jeho názory. Také však všichni společně prožívali méně vážné, daleko veselejší chvíle patřící neodmyslitelně ke studentskému životu. Celé to studentsko-kavárenské prostředí první poloviny třicátých let mým tatínkem prostoupilo a pro další léta života ho do značné míry i determinovalo. Byla to především úžasná lidskost étosu první republiky, který ho tak silně ovlivnil a který se mi snažil po letech zprostředkovat. Snad mě jím alespoň trochu nakazil. I když bychom oba jistě brali i monarchistickou hierarchii než pozdější odporný, vše, i své děti požírající bolševický teror.

A co maminka? Jaká byla a kdy vstoupila do tatínkova života, respektive kdy on vstoupil do jejího?

Maminka byla ročník 1916, narodila se tedy též do monarchie, a také ještě za života Františka Josefa I.

Tatínkovi zbýval ještě rok a půl studia na Právnické fakultě Univerzity Karlovy, když byl v roce 1932 patrně nějakým řízením osudu pozván na svatbu do vsi Ředice u Holic. Ženil se tam tehdy jeden příbuzný mé maminky (o jejíž existenci neměl ovšem můj otec do té doby tušení), selský synek, s dcerou mlynáře kdesi od Luže. Na této svatbě, která byla podle všeho pojata velice starosvětsky, protože první den probíhala v Ředicích a druhý den se v Luži pokračovalo, viděli moji rodiče jeden druhého poprvé. Daleko silněji a hlouběji zapůsobila ovšem moje matka na otce než on na ni. Táta byl z jejich půvabů tak unesen a ohromen, že ji okamžitě, ještě v průběhu oné svatby, požádal o ruku. Maminku to spíš pobavilo, než zaujalo. A jako mladá, už tehdy velmi praktická žena, což odpovídalo duchu doby, se napůl žertem, napůl vážně „pana studenta“ zeptala, jak by ji vlastně chtěl uživit. Tatínek měl před sebou ještě téměř tři semestry studia a pochopitelně i závěrečné rigorózní zkoušky. Otázka dívky, která mu na první pohled učarovala, byla tedy zcela na místě. To si otec musel přiznat. Přesto ale z takto „malicherného“ důvodu nemínil ustoupit ani o píď z pozic, na kterých se rázem a tak nenadále ocitl. A které se mu pro jeho budoucí život jevily jako zcela zásadní a jediné smysluplné.

Nevím, a asi bych to ani vědět nechtěl, respektive neměl, zda v průběhu jejich pozdějšího soužití, mám teď na mysli už pokročilejší stadium jejich společného života, otec někdy zalitoval, že k jejich víceméně náhodnému, ale tak osudovému setkání došlo. S ohledem na to, do jak složitého a neradostného stavu se jejich vztah, i když až po letech, vyvinul, to však nevyklučuji. Dokonce to pokládám za dost pravděpodobné, přestože jsem s ním na toto téma nikdy nemluvil.

Předpokládám ale, že ono romantické namlouvání, tedy hlavně ze strany tatínka, mělo své odpovídající pokračování...

Samozřejmě. Tatínek totiž ve stavu té ztřeštěné, bezhlavé zamilovanosti mé mamince zalhal. V hrůzné představě, že by se pro něho mohla stát nedostižnou, že by se třeba zaslíbila někomu jinému. Tvrdil jí, že

bude už na jaře promovat, že se stane doktorem práv, a že tedy ani po existenční stránce pro něho není žádný problém dostat všem svým závazkům a povinnostem. Že ji, svou vyvolenou, zabezpečí zcela bez problémů, tím si může být jistá.

Jak tu překérní situaci zvládl?

Zamilovaní lidé jsou v některých případech schopni hory přenášet. I když ráno, po svatebním veselí, které pochopitelně jeho odvalu patřičně umocnilo a dodávalo jí na intenzitě, si uvědomil, že oné dívce slíbil prakticky nespílnitelné. Jak to jen udělá, aby si tak výrazně zkrátil studia a hlavně se našprtal na riga? V otcově případě se však potvrdilo, že láska opravdu dokáže dělat divy. Tak ho nabudila, tak ho namotivovala, že ač do té doby nebyl na fakultě žádným premiantem, všechno zvládl. A to pomocí toho, čemu se za mých časů říkalo individuální studijní plán. Ten byl ovšem zpravidla motivován potřebou opačnou. Studium si prodloužit, rozložit je do delšího časového období. Ještě předtím byl táta schopen, což by v něm do té doby asi už nikdo nehledal, zařídit si formou složitých jednání s fakultní administrativou i samotnými profesory veškeré formality, jež mu něco teoreticky tak těžko splnitelného a krajně krkolomného umožnily.

Už v březnu roku 1934, necelé dva semestry po svém furiantském, ale smrtelně vážně míněném slibu, byl tatínek skutečně promován doktorem práv. Jako JUDr. se tak prakticky bez obav, bez handicapu, že je pouhým JUC. – tedy kandidátem obojího práva – mohl začít s velmi slušnou nadějí a plnou zodpovědností, ke které se zavázal, mé mamince teď už oficiálně a legálně dvořit. To po dvou letech vyvrcholilo tím, že s čistým svědomím předstoupil před panímámu a požádal ji, aby svolila k jejich zasnoubení. Krátce nato byli moji rodiče svoji.

Rány osudu

Lépe už to pro vašeho tatínka ani dopadnout nemohlo. Zatím to ovšem je příběh až příliš romantický. Vy jste však naznačil, že další pokračování společného života vašich rodičů tak idylické nebylo. A že to nejspíš nebylo pouze z „objektivních“ příčin. Teď myslím situaci, ve které se Československo a vůbec celá Evropa krátce na to tehdy nacházely.

To je pravda, i když zpočátku to ještě idyla byla. Z místa koncipienta v právnické kanceláři přešel otec do státních služeb na takzvanou definitivu. Ve chvíli, kdy v sudetském městě Lanškrouně zahájil zdánlivě bezproblémovou kariéru státního úředníka, mohla moje maminka využít praktických vědomostí, včetně velmi dobré znalosti němčiny, které předtím získala v klášterní škole v Moravské Třebové.

Budoucnost mladých manželů a jejich rodiny, bylo totiž jen otázkou času, kdy se rozroste, se tedy jevila růžově. Přinejmenším slušná existence se zdála být zajištěná. Připočte-li se k tomu hospodářská konjunktura druhé poloviny třicátých let, která vystřídala předcházející období hluboké krize, duch ideálů Masarykovy republiky i spojenecká pouta se západními velmocemi, nebylo skutečně třeba se čehokoli obávat. Do určité doby příběh jako z červené knihovny. Na obranu toho, čemu se červená knihovna říkalo – i když šlo samozřejmě o literární brak – je třeba říci, že ne jeden takový vztah v ní popisovaný skutečně existoval, a byl mnohdy základem šťastného společného života. V druhé polovině 19. století se neproletářům žilo vesměs slušně. A neslyšel jsem ani o hladomorech mezi dělnictvem.

Objektivní příčiny, o kterých hovoříte, není samozřejmě třeba příliš rozvádět. To, co nastalo po Mnichovské dohodě na konci září 1938, postihlo jistě každého občana tehdejšího Československa. Moji rodiče byli z Lanškrouna vyhnáni a otec současně ztratil veškeré své skautské iluze o tom, že podání ruky je neporušitelné, o mezinárodních smlouvách nemluvě. Rok 1939, pro celý národ i jeho příslušníky tak tragický, byl pro mé rodiče ještě tragičtější. Po otcově návratu z mobilizace v Orlických horách, které se zúčastnil jako velitel minometné čety a podporučík, se rodičům narodil můj bratr Karlíček, který však vzápětí po svém příchodu na tehdy tak neutěšený svět zemřel.

To už ovšem nebydli v Lanškrouně, který byl zabrán Němci, protože se stal součástí Sudet, nýbrž v Litomyšli. Mimochodem, do Litomyšle, tehdy okresního města, se tenkrát po záboru pohraničí stahovalo hodně rodin. I ze zcela jiných a vzdálenějších míst republiky, než byl Lanškroun. Přišli sem třeba z jihočeské Kaplice i pozdější známí mých rodičů, Kukačkovi. Pan Kukačka byl právník, stejně jako můj otec. Takže ono se do vnitrozemí muselo přesunout hodně státních úředníků.

Slunné dny se tedy mým rodičům ve velmi krátké době proměnily v beznadějně černočerné noci. Tyto okolnosti začaly zřejmě tehdy

nahlodávat maminčinu psychiku. Prapříčinou ovšem mohla být skutečnost, že už jako dvouleté dítě přišla o svého otce Karla Jirouška. Takže ho vlastně vůbec nepoznala. Byla odkázaná pouze na výchovu matky a soužití s ní. Její matka, která tak brzy ovdověla, se už později nevdala. Novou rodinu nechtěla založit právě kvůli dceři. Bála se totiž, že kdyby jí přivedla otčíma a měla s ním případně další děti, čekalo by mou mámu něco, co by se mohlo podobat osudu Popelky. Jenom bez prince na bílém koni.

Ač byly obě, maminka a babička, odkázány vlastně jen samy na sebe, anebo spíš právě proto, nevyvíjel se jejich vzájemný vztah bez problémů. Babička byla na svou dceru hodně přísná a výprasky, které maminka občas schytala, tento vztah neutužily. Maminka se proto stále více upínala ke své babičce, která se stala její důvěrnicí. O to horší bylo, když babička zemřela. Tehdy se máma stáhla na dlouhou dobu do sebe. A později, při jiných pro ni složitějších situacích, to opakovala. Právě tady vidím zárodky jejich pozdějších psychických potíží, které se pro mého otce postupně staly velmi těžkým břemenem.

Smrt sotva narozeného dítěte v roce 1939 musela být pro vaše rodiče ještě daleko větší ranou než počátek nacistické okupace, o které nikdo nemohl vědět, kdy skončí, a jestli skončí. Bylo vůbec možné se s něčím takovým v bezútěšné atmosféře vyrovnat?

Byli mladí, nezbyvalo jim, než to vydržet. K tomu měl můj otec už tenkrát příležitost přesvědčit se, že soužití s maminkou nebude snadné. Na konci roku 1940, když už žili v Litomyšli, se jim narodil můj bratr Jan. Řadu měsíců se zdálo, že se vyvíjí po všech stránkách normálně, ale po čase, okolo jeho tři čtvrtě roku, když začal lézt, se rodičům zdálo, že něco není v pořádku s jeho motorikou. Jejich obava se bohužel potvrdila. Lékaři jim sdělili, že malý Jeník má postižené dolní končetiny. Nikdy už se nezjistilo, zda příčinou byla dětská obrna či snad perinatální trauma.

I v těchto těžkých dobách šel ovšem život dál a do konce války ho učinila ještě pohnutějším a ještě méně snesitelným reakce mojí maminky po atentátu na Heydricha. V litomyšlském koňském řeznictví plném lidí, poté co Heydrich v bolestech zaslouženě hanebně scípнул, se totiž neudržela a hodně neuváženě a nahlas přede všemi řekla, že teď bude konečně od té svině pokoj. Byla obava, že ne jedna, nýbrž

hned několik osob v obchodu tehdy přítomných si mamčin jadrný komentář nenechá pro sebe. A bude s touto informací rychle uhánět na místní úřadovnu gestapa. Pro mé rodiče nastaly dny, týdny a měsíce nepředstavitelné hrůzy, co se bude dít. Stal se však zázrak, který se při lokajské a denunciační povaze některých Čecháčků za nacistické okupace, a koneckonců i poté, zdál být zbožným, zhora neuskutečnitelným přáním. Maminku totiž nikdo neudal a naše rodina tak zůstala ušetřena nepředstavitelných hrůz, ke kterým by v opačném případě zcela jistě došlo.

O tom, že ani zdaleka nešlo o nic samozřejmého, svědčila jedna hrůzná zkušenost už po osvobození. Tehdy se z podobných pohnutek, i když nakonec neúspěšně, pokusil jeden litomyšlský domovník zpochybnit občanské postoje mého táty za války. Nešťítel se k tomu použít vyloženě nesmyslných, nepravdivých informací, které se podařilo šmahem vyvrátit. Ne každému se to však poštěstilo.

K otcovým postojům za války ale ještě jedna epizoda. V letech okupace byl vedoucím referátu bezpečnosti práce na litomyšlském okrese. Tato funkce jej zavedla i do poličské muničky. Když se prohrábl prázdnými nábojnicemi, zdály se mu poněkud lehké. Proto jednu z nich oškrábl o kov nějakého stroje a zjistil, že nábojnice nejsou z mosazi, nýbrž z nějakého náhradního materiálu, mosazí pouze pokovené. V Litomyšli se leccos, ovšem nepřiliš konspirativně, tušilo. Třeba i o panu Popelkovi, možná Popílkovi, nejsem si už jistý, jak přesně se jmenoval, a o jeho napojení na podzemí. Otec proto o tom, co zjistil, řekl právě jemu. Několik dnů nato si informaci, že Německo začíná vyrábět munici z podřadného materiálu, poslechl s uspokojením ze zahraničního rozhlasu.

Pan Popelka či Popílka byl však krátce nato zatčen gestapem. Strach, že při brutálních výsleších padne i tátovo jméno, byl samozřejmě opět velký. Jak jinak? Nic se však nedělo. Možná proto, že nějaká ta patrona nebyla nic, na co by při výslechu došlo. Jsem přesvědčen, že moje máma v té době vůbec o ničem nevěděla. Vrátit ji zpět do období heydrichiády by bylo nad otcovy síly. Pak však přišla zpráva, že pan Popelka byl popraven. Zamyslím-li se nad tatínkovým rozpoložením poté, co se o tom dověděl, říkám si, že hodnotit jeho tehdejší pocity přísluší pouze Bohu.

Nebylo toho málo, co si můj otec a matka s tělesně postiženým dítětem museli v těch letech prožít. Nijak se tím ale samozřejmě nelišili

od desettisíců jiných rodin, které si také procházely peklem, mnohdy ještě nesrovnatelně horším.

V jaké společnosti vaši rodiče za nacistické okupace vůbec v Litomyšli žili a jak se tam cítili?

Vím třeba, že do okruhu jejich známých patřil jistý MUDr. Hruška. Praktický lékař, široko daleko oblíbený. Také se ale o něm říkalo, že je to nejen lékař-lidumil, nýbrž i lihumil. Toho, když si vypil, což opravdu nebývalo zřídka, se zmocnil vztek na Židy, a na židovstvo vůbec. Paradoxní bylo, že jeho žena byla Židovka, která díky manželství s ním a také jeho stykům ušla tomu nejhoršímu, co ji v té strašné době snadno mohlo potkat. Její manžel se někdy, i v tomto antisemitském smyslu, dokázal v hospodě, kde svou konzumaci alkoholu ne vždy kontroloval, dostat do nepochopitelně zlého, agresivního a nenávistného rozpoložení. Pak, když vystřízlivěl, zase svěsil uši. Ze zlého pana Hyda se stal milý a příjemný Dr. Jekyll. Přitom svou práci dle možností bohéma upřímně miloval.

Vyprávěly se o něm různé historicky. On už měl tehdy, coby pan doktor, auto. Jednou si ho stopla nějaká babka z blízké vesnice, protože jí ujel autobus, kterým chtěla jet do Litomyšle právě k lékaři. Hrušku tehdy ještě neznala. Ten jí ochotně zastavil, vzal ji k sobě do vozu, a ještě než s ní zapředl rozhovor, zeptal se: Kam jedete, matko? A ona: Já vám jedu k tomu doktoru Hruškovi, víte? Všichni mi ho chválí, ale také o něm říkají, že hodně chlastá. Tomu svému ale prý rozumí. Když dojeli před ordinaci, Hruška ji vyložil a zajel s autem za roh do dvora. Po dvou nebo třech pacientech, kteří byli v čekárně před ní, vešla babka do ordinace. Když ji Hruška uviděl ve dveřích, řekl: Tak pojdte dál, matko. A ona z toho chudák měla málem smrt.

V době, kdy rodiče v Litomyšli žili, bylo doktoru Hruškovi už hodně přes padesát a bydlel tu patrně nejméně od Velké, tedy první světové války. Už po jejím skončení se u něho scházela vpravdě bohémská společnost. Jejimi členy byli i čerstvý navrátilcec z Ruska, tehdy už sovětského, Jaroslav Hašek, jeho nerozlučný druh a kumpán Zdeněk Matěj Kuděj a malíř Jaroslav Panuška. Haška, který zemřel v roce 1923, moji rodiče samozřejmě v Litomyšli zažít nemohli, ale ti dva další, Kuděj a Panuška, Hrušku navštěvovali i v letech německé okupace. Přesněji řečeno se k němu čas od času „nakvartýrovali“. Třeba i na celou

zimu. Tradovalo se, jak ti tři, původně tedy čtyři, ještě s Haškem, společně podnikali všelijaké eskapády, mimo jiné i do vykřičených domů. A vyprávěly se o tom detaily, ne právě souznějící s důstojností člověka provozujícího lékařskou praxi. Celkově však byl MUDr. Hruška občanskou veřejností vnímán pozitivně, jako příjemná součást koloritu města.

Vzpomínali vaši rodiče ještě na jiné své přátele či známé z těch let?

Vím od nich, že do okruhu lidí, se kterými se v Litomyšli sblížili, patřili například MUDr. Mulač a jeho manželka Zdena, která byla proslulá svou neuvěřitelnou, snad až chorobnou pořádkumilovností. Mulačovi bydleli po válce v Písku a naši je tam občas, i v době, když jsem byl kluk, navštěvovali a brali mě s sebou. Zmiňuji se o nich i proto, že doktor Mulač, který v Písku působil jako obvodní lékař, byl dědečkem lyžařky Kateřiny Neumannové, olympijské vítězky. Její matka, dcera paní Mulačové, tuším také Zdena, se provdala za zubního lékaře MUDr. Milana Neumanna, Kateřinina otce.

Z přátel rodičů z té doby, s nimiž se stýkali i později, si dobře pamatuji a rád vzpomínám třeba na pana architekta Šoutu a jeho ženu. On potom učil na vodohospodářské a stavební střední škole ve Vysokém Mýtě.

S koncem války se tedy mnohé rodiny, jež prožily okupaci v Litomyšli, s tímto městem zase rozloučily...

Ano, rozptýlily se po celé republice. Některé se vrátily tam, odkud po záboru našich pohraničních oblastí odešly. Naši se v roce 1945 přestěhovali do Českého Brodu.

Všichni se mohli kojit nadějemi, že po utrpení, které rozhodně nebylo možné označit ani za spokojený, ani za klidný život, nastanou konečně lepší časy. Pro mé rodiče, stejně jako pro mnoho jiných lidí, to však byl velký klam a rozčarování. Snad jim trochu ulehčil situaci můj příchod na svět.

Pardubice 3. 6. 1950

Jak se stalo, že jste se narodil v Pardubicích, když vaši rodiče a starší bratr žili tehdy už pět let ve více než osmdesát kilometrů vzdáleném Českém Brodě?

Moji rodiče měli absolutní důvěru v renomovaného pardubického gynekologa a porodníka profesora Gála. Že se narodím ve městě, jímž protéká řeka Labe, ve městě, které mělo mít s mou maličkostí v budoucnu mnoho společného v souvislosti s částí mých univerzitních studií a především s Velkou pardubickou steeplechase, bylo rozhodnuto řadu měsíců před datem mého narození. Mimochodem, jak jsem na tribuně zdejšího závodiště při dostihových dnech postupně zjišťoval, nejsem zdaleka jediný, komu ruce profesora Gála pomohly na svět. Týká se to i známých osobností pardubického a vůbec východočeského společenského života.

Ze strany mých rodičů však lze zpětně volbu pardubické porodnice posoudit i jako dost překvapivou. Ani jeden z obou mých starších bratrů přece nepřišel v Pardubicích na svět pod šťastnou hvězdou. Především nebohý Karlíček, který žil jen několik hodin, ale ani Jan. Buď jak buď, okolnosti mého narození byly nesrovnatelně šťastnější. Vše proběhlo bez problémů a podle svědectví rodičů jsem od prvních hodin a dnů svého života velmi dobře a zdravě prospíval.

Otec a můj o devět a půl roku starší bratr si pro matku a pro mě přijeli z Českého Brodu do Pardubic předválečným automobilem DKW, neboli dékávkou, kterou táta pár let předtím zakoupil jako válečnou kořist po německých okupantech. Obavy z toho, že se mu ji na tak významnou cestu nepodaří nastartovat, se nenaplnily. Tak mohli oba, táta i bráška, vjet do pardubické porodnice se vší slávou. A pak se za nádherného červnového počasí, právě dozrávaly jahody, ještě velkolepěji vrátila domů naše teď už čtyřčlenná rodina. Tam maminku čekalo uvítání, které otec připravil předem a které také nápaditě, možná až příliš, sám zaranžoval. Patřily k tomu i misky nádherných čerstvých jahod, které rodiče pěstovali na parcele, kousek od domu číslo 966 v Maroldově ulici, kde jsme bydleli. Parcela nám tehdy sloužila jako zeleninová a ovocnářská zahrádka a otec s matkou si plánovali, že na ní postaví rodinný dům.

Součástí otcova aranžmá byly také girlandy z chvojí. Příchodová cesta až do ložnice byla vystlána jehličím. Maminka z toho byla u vytržení. Ale dost sporného. Moc prý nechybělo k tomu, aby omdlela. Mám dojem, že z její strany to nebylo zapříčiněno jen rozpaky z příjemného překvapení, ze spokojenosti a nadšení, jak úžasné přivítání jí její milující manžel připravil. Brala to spíš jako okázalost, na kterou si

nepotrřpěla. A viděla i spoustu nepořádku, který tím otec „napáchal“. Jenže ten chtěl jenom pro něho odpovídajícím způsobem projevit náležitou radost z toho, že láska jeho života mu porodila další, a tentokrát, dá-li Bůh, a on jistě dá, po všech stránkách zdravé dítě.

Znovu naznačujete, že mezi vašimi rodiči, hlavně ze strany matky, ani v tak výjimečně šťastné chvíli nevládl úplný soulad...

Tehdy to ještě nebylo tak silné, ale postupem nepříliš dlouhého času se opravdu o soulad nejednalo. A nesoulad? Já bych jejich tehdejší vztah nazval spíše rozladou. Což je výraz eufemistický. Stupňujícimu se napětí a hádkám mezi mými rodiči, přičemž jejich hybnou silou byla matka, jsem svým vstupem na rodinnou scénu nedokázal zabránit ani jako miminko. Přestože jsem byl naprosto bezproblémové, normálně se vyvíjející, fyzicky i duševně dobře prosperující dítě, které by pro většinu rodičovských párů bylo zdrojem velkého štěstí, nebo dokonce mohlo být hojivým balzámem.

Mělo to dvě hlavní příčiny. Jedna spočívala uvnitř rodiny, v povaze, respektive psychické nevyrovnanosti mojí matky, zasažené vyhnáním z Lanškrouna, smrtí prvního synka, nemocí druhého. Druhou, vnější, tou objektivní, byla, chronologicky vzato hrůza za heydrichiády, politicko-společenská situace poválečného Československa a řádění proletářské, a nejen proletářské lůzy. To vše mělo neblahý vliv na její chování a jednání.

Já jsem se narodil více než dva roky po komunistickém puči. Pro svobodomyslné lidi už začala být situace neúnosná. To nejhorší přitom mělo teprve přijít. Snad ještě jeden jediný rok jsme přes problémy, o kterých jsem se zmínil, vedli jakž takž snesitelný život. Bylo však zřejmé, že dříve či později přijde po ranách osudu v předcházejícím tuctu let další pohroma.

77 000 do výroby

A ta tedy přišla...

Ano, v podobě jednoho z mnoha projevů komunistického barbarství. Můj otec byl jako příslušník „poražené třídy“, za niž byli považováni především úředníci a střední stav vůbec, vyhozen z funkce přednosta Okresního národního výboru v Českém Brodu, do které byl instalován

ještě před rokem 1948. Bylo to v rámci hrůzostrašné akce poučovací vlády, která tak před celou společností demonstrovala svou neomezenou moc a aroganci. Nazvala ji 77 000 do výroby. Šlo jen o sprostou politickou čistku, o nic jiného. Táta, doktor práv, kterému bylo nedlouho předtím čtyřicet a měl za sebou téměř patnáct let praxe i bezúhonnou minulost, dostal na vybranou: buď doly, nebo zemědělství, nebo geologický průzkum... snad tam byly ještě jiné, opravdu „skvělé“ nabídky. Na místo, které zastával a zvládal sám, pak nastoupilo, jak mi otec řekl později, čtyři nebo pět takzvaných dělnických kádřů. Aby se zaplnila mezera, která po něm zůstala. Vysokoškoláci, ještě za normálních časů, teď mám v této souvislosti na mysli první republiku, měli pochopitelně a zcela po právu mnohem rychlejší kariéru než úředníci s maturitou či bez ní. Přitom jsem přesvědčen, že průměrný maturant z meziválečných let byl v průměru vzdělanější než my, vysokoškoláci z komunistického období.

Pro mou nervově labilní matku nebyly ovšem politické poměry padesátých let bohužel důvodem k tomu, aby z těžké situace, ve které se naše rodina ocitla, neobviňovala ve vypjatých situacích otce.

Co vzalo ihned za své, byly do této doby celkem reálné plány postavit na naší parcele dům. Jinak jsme si ji ale drželi dál, a to až do roku 1968, kdy jsme ji za relativně slušnou cenu prodali. S bratrem jsme komplikovaný vztah mezi rodiči moc nevnímali, toho se nás oba snažili ušetřit. Já jsem ostatně byl ještě dlouho ve věku, kdy jsem tyto záležitosti ani vnímat nemohl. Přesto jsem si z období, kdy jsem vyrůstal a kdy moji rodiče pomalu stárli, odnesl do let dospělosti ne právě pěkný, i když myslím, že pravdivý obraz vztahů někdejšího studenta práv a dívky, do které se na první pohled tak hluboce, beznadějně zamiloval.

Matka totiž, samozřejmě pod tlakem permanentních existenčních starostí, nebývala k otci právě příjemná. Ve svém egocentrismu, pod kteréžto ego jsme spadali i my, její děti, by byla bývala otci nejen ochotna prominout kolaboraci s komunisty, ale snad mu ji i doporučit. Ona, která přece měla být hrdou selskou dcerou. Ve smyslu epitafu, který zbožňuji a беру si jej i trochu za svůj, *Zesnulému v Pánu, Cimburovi Jánú, byl to sedlák silný, bohatý a pilný... Měl rád žití v shoně, lidi a pak koně.* O zhruba padesát, pětapadesát let později, protože Cimbura zemřel na sklonku devatenáctého století, by tohoto obdivuhodného muže vesnická spodina nepochybně poplivala a nazvala kulackou zřudou.

Otec, hluboce věřící a zásadový člověk, bytostný demokrat, který si z několika vskutku „báječných“ nabídek svého budoucího budovatelského zaměstnání „vybral“ geologický průzkum, tak byl vystaven nejen silícímu tlaku odpuzujícího režimu, který ho permanentně ničil, ale i náladám své manželky. Obojí dohromady, o tom jsem přesvědčen, ho muselo občas přivádět k zoufalství. Připočte-li se k tomu úmrtí sotva narozeného syna, i když to muselo být samozřejmě stejně úděsné, ba ještě úděsnější trauma pro mou maminku, jeho prožitky a zkušenosti z nacistické okupace a postižený další syn, šlo věru o vyložený očištěc.

Myslím, že od toho, aby to všechno neunesl, ho zachránila víra. Ale také hodnotné, ještě opravdu gruntovní prvorepublikové vzdělání. A s tím související filozofický nadhled. Jsem si jist, že v nejtěžších chvílích mu dodávaly sílu i vzpomínky na vysokoškolská studia, na univerzitní přátele i na nezapomenutelné okamžiky, které s nimi prožíval. S těmi, kteří také přestáli válečná utrpení, mnozí z nich ještě větší než on sám, udržoval ostatně kontakty i nadále. I když v řadě případů a z různých důvodů spíše sporadické. A jak jsem vyrozuměl, duchovně i s obdivovaným, rukou Hitlerových komunistů popraveného Zdeňka Bořka Dohalského, se kterým se vídal a kterého obdivoval za svých pražských studií. A jistě i přátelské vztahy s kněžími Janem Boháčem a monsignorem Josefem Šmejkalem.

Došlo v pozdějších letech, když přecházeli do stále zralejšího věku, ve vztahu vašich rodičů ke zklidnění?

Částečně ano. Maminčina psychická nevyváženost se trochu vyrovnávala. Jenže ona opravdu nebyla duševně v pořádku. S přibývajícím věkem se u ní stále silněji začala projevovat senilní paranoia. Zpočátku to vypadalo celkem nevinně, někdy až úsměvně, postupně však její stav dosahoval podoby spíše tragické. Musela se léčit. Což ovšem bylo ztíženo tím, že sama o sobě tvrdila, že není žádný blázen. Argumentovala tvrzením pro takový duševní stav naprosto typickým. Lidé sice bez sebemenšího studu řeknou, že je bolí hlava, nebo že měli žlučňkový záchvat, ale zdravotní problémy psychického rázu nepřiznávají ani sami sobě.

Když jsem se svou svou bolestí někdy v osmdesátých letech svěřil svému dobrému kamarádovi a vynikajícímu odborníkovi, farmakologovi profesoru Višňovskému, řekl mi, že ono se to může v lékařských

rodinách vyřešit trochu jiným způsobem. Že se mamince podsune jiný prostředek. Když třeba užívá prášky na tlak, potřebný lék se do nich přidá.

Zkusili jsme to. A táta najednou pookřál. Říkal – no to je nádhera. Všechno je úplně jiné, funguje to bezvadně. Na středisku OÚNZ by ale nesměl být jeden starý lékař, pracující důchodce. Maminka mu ukázala, co bere za léky. Na což on reagoval slovy – a proč berete právě toto, copak jste nějaký blázen? A byli jsme tam kde předtím. Vlastně to bylo ještě horší. Vyletěla samozřejmě jako čertík ze škatulky, protože se cítila podvedená, což vlastně skutečně byla, a všechno se zhroutilo.

Vaši tehdy bydleli pořád v Českém Brodě?

Ne, tam byli do roku 1973. Čtyři roky předtím zemřela na statku v Zámrsku moje babička, mamčinina matka. Tehdy nastal poprvé v mém životě problém, který se, ale zase až mnohem později, zopakoval: Co se statkem, respektive jeho obytnou částí? Rodiče věc zvažovali, radili se s mým bratrem, ale také, ač s potomkem o mnoho let mladším, i se mnou. Uvažovalo se o prodeji. Já, nebylo mi ovšem ještě dvacet, jsem byl proti. Říkal jsem, že by se statek měl dát alespoň částečně do pořádku. Že by tam oni dva, táta a máma, mohli strávit hezké stáří v obytném stavení, které babičce komunisti po čase vrátili. A že se pro budoucnost uchová něco, co není v každé rodině samozřejmostí. Že zachráníme hodnoty vytvořené našimi předky.

Nakonec jsem tátu, mámu i bratra pro tuto myšlenku, ač v rodině bezkonkurenční benjamínek, získal. I když je pravda, že matka mi pak vyčítala, že v Českém Brodě měli zažádáno o družstevní byt 2 + 1, že pořadí na jeho zakoupení pustili a že tam by se jim určitě žilo lépe. Fňukání bylo součástí její mentality. Nakonec však v Zámrsku byli relativně spokojeni.

Každý člověk učiní v životě i několik rozhodnutí, kterých pak lituje, nebo o nich pochybuje. Toto, které se týkalo Zámrsku, k nim však nepatřilo ani jedinou vteřinu. Řadím je mezi svá nejšťastnější.

2. KAPITOLA

Český Brod, Maroldova 966

Šembera I

Jednoho červnového dne roku 1950 jste tedy dorazil spolu s tatínkem a s bratrem Janem jako novorozeně v mamčině náručí z Pardubic do Českého Brodu. Bydleli jste v činžovním domě?

Ne, od roku 1945 jsme bydleli, nejprve tedy, než jsem se narodil já, jenom rodiče a bratr Jenda, v pronajatém bytě jednoposchodového rodinného domku. V Maroldově ulici ve Vilové čtvrti, ve východní části Českého Brodu směrem k Nové Vsi a Rostoklatům. Vilová čtvrť byla považovaná za takovou lepší, možná, co se prostředí a bydlení týká, asi vůbec nejlepší a také nejmodernější část města. Byly v ní domy postavené ve dvacátých letech minulého století. I „náš“ domek, nebo taková menší vilka, pocházel z té doby.

Pán a paní Kolmanovi

Vilová čtvrť byl oficiální název?

Ne, tak se jí říkalo mezi lidmi. Stejně tak se jiné, která byla hodně proletářská, říkalo Škvárovna. Další zase Mexiko. A jihovýchodní část města byla pro všechny obyvatele Českého Brodu Malechov. Ty názvy byly hluboce vžitě a nepochybně pocházely, až tedy na tu „naši“ Vilovou čtvrť, z dávné či méně dávné historie. Vždyť pražský biskup Jan I. založil Český Brod jako osadu či biskupské město už ve dvanáctém století.

V tom domku jste žili jako rodina sami, nebo s jeho majiteli?

S majiteli. My jsme obývali přízemí a naši domáci, kteří se jmenovali Kolmanovi, první patro.

Jak jste s nimi vycházeli?

Na pana Kolmana, který měl zajímavé povolání, byl profesorem klasických jazyků, latiny a snad i starořečtiny, což jsem tehdy samozřejmě nevěděl, a i kdybych to byl věděl, tak by mě to příliš nezajímalo, mám, až na jeden pozoruhodný detail, jen mlhavé vzpomínky. Zemřel, když mi bylo asi sedm nebo osm. Byl to takový drobný mužíček s nevidaně velkou boulí na čele. To byl právě ten těžko zapomenutelný detail. Výrazně větší než pingpongový míček, ale zase o něco menší než tenisák. Jak pan Kolman vypadal jinak, už opravdu nevím, ale jeho bouli mám dodnes před očima.